

Националният археологически институт с музей при БАН (НАИМ – БАН) представя изложбата „130 години Национален археологически музей“. По-голяма част от експонатите в нея са вписани в първата инвентарна книга на Музея и се показват пред широката публика за първи път. Това са различни по вид и хронология артефакти, от праисторията до Късното средновековие (XV – XVII в.), свидетелство за богатото културно-историческо наследство на българските земи.

Изложбата е посветена на основаването на Народния музей (днес Национален археологически музей), отделен като самостоятелна институция от Българската народна библиотека през 1892 г. Това е най-старият и с най-богата колекция музей в страната. Заедно с формиране структурите на съвременната българска държава след Освобождението започва и изграждането на музейната институция. Към вече създадената Публична библиотека е обособена музейна сбирка, която скоро прераства в музейен отдел. Попълването му със старинни предмети става основно чрез дарителство, благодарение на активността на учители и читалищни дейци от страната. Колекцията се обогатява и в резултат на проведени археологически разкопки, ръководени от първите директори и уредници в него.

Сребърният ритон от началото на IV век пр.Хр. е вписан в инвентарната книга на Музея през 1880 г.

Археологическият музей стана на 130

Само за последните няколко години колекцията му се обогатява с повече от 70 000 експоната

В изложбата посетителите могат да видят керамичен съд с форма на женско тяло (първа половина на VI хилядолетие пр.Хр.), намерен в неолитното селище Мурсалево, община Кочериново, област Кюстендил. Представява стилизирана женска фигура. Релефно са изобразени детайли на лицето (очи и нос), лявата ръка с пръсти и краката. Дясната ръка е отчупена. Цялото тяло е украсено с изрисувани в бяло мотиви, характерни за епохата на ранния неолит. Стилизираното изображение на женско тяло също е типично за изкуството от този период и изглежда, представя основното божество на това ранноземеделско общество – Богинята майка, символизираща плодородието. Самият съд фигура от Мурсалево вероятно е имал важна роля в определени обреди, свързани с Богинята майка.

Много интересна е и керамичната фигура на бик с ездач, открита край с. Капитан Андреево, община Свиленград, област Хасково. Тя е от късния неолит, края на VI хилядолетие пр.Хр. Фигурата на бика впечатлява с реализма на изображението, нетипичен за изкуството на неолита. Ясно са предадени характерните черти на животното до подробности, като очите и копитата. Цялото тяло е изящно украсено със заштрихован спираловиден мотив, който е често срещан и върху керамични съдове и очевидно има определена символика. На гърба на животното е моделирана фигура на ездач, за съжаление, отчупена в горната си част.

Фигурата от Капитан Андреево е източник на информация за бита на неолитното население. Тя показва, че в тази ранна епоха хората вече са използвали едрия рогат добитък не само за храна,

но и за транспорт, а вероятно и като впрегатни животни.

Сребърният ритон в експозицията е от началото на IV в. пр.Хр. Открит е от барон Людинхаузен Волф през 1879 г. в могилния некропол при с. Розовец (преди Рахманли), Пловдивско. Вписан е в инвентарната книга на Музея през 1880 г. Ритонът – съд, пряко свързан с тракийската аристокрация и с местната царска идеология, е често срещан в инвентара на гробовете и в съкровищата на траките. В долната си част е снабден с отвор и се е използвал за наливане на вино на тънка струя в чашата. Ритонът е с къса шия и завършва с глава на сърна, която е моделирана реалистично. Заедно с гънките на кожата около очите, носа и ушите са предадени и космите около устата. Очите са били вероятно инкрустирани със стъкло. Върху рога е изобразена релефна Дионисиева сцена: двама сатири, унесени в танц, и трети в ход наляво с кратер на едното рамо. Над долната устна има малък отвор за пиене.

Един от най-атрактивните експонати в изложбата е златният венец от IV в. пр.Хр.

Открит е случайно през 1851 г. в Голямата могила при с. Розовец и е един от първите паметници, включен в колекцията на Музея през 1880 г. Принадлежи към богат гробен инвентар, съставен от предпазно и бойно въоръжение, златен пръстен с изображение на конник и жена и съдове от сребро, бронз, алабастр и керамика. От тези предмети днес е запазен само пръстенът, притежание на Националната библиотека на Франция. Инвентарът определя Голямата могила като гроб на тракийски благородник воин.

Венецът вероятно е бил поставен върху шлема, както в Южната могила от същия некропол. На фона на тракийската религиозна идеология, той представя покойника в новата му роля на безсмъртен герой. Венецът е изработен от тънък златен лист във вид на кука лаврова клонка с топчести зърна, с подпънка от корк и смола. В сегашния си вид, частично възстановен от седем елемента, той е съставен от общо 63 листа и 9 плода.

Каликс-купата е от сребро с позлата и е от края на IV – първата половина на III в. пр.Хр. Намерена е край град Върбица, Шуменско. Съдът е част от богат гробен инвентар от каменна гробница, открита през 1885 г. в м. Черешак (Трошка). Инвентарът включва още сребърна кана, бронзова цедилка с дръжки, оформени като лебедови глави, сребърна гарнитура за конска амуниция, бронзови и керамични съдове и фрагменти от въоръжение. Находките подсказват, че става дума за погребение на воин от висок ранг. Каликс-купата има форма на дълбока чаша с двусъставно тяло. Долната част е полусферична, а горната – конична, с извит навън устиен ръб. Отвън дъното е украсено с двуредова пластична позлатена розета. В горната част има украса от гравирани бръшлянов венец със следи от позлата.

Златният пръстен от края на IV в. пр.Хр. е от колекцията златни накити – пръстен, бръшлянов лист (вероятно от венец), халка и три маниста, сребърен черпак (kyathos) с плитка чаша и дръжка с глава на лебед, както и бронзова дръжка от патера, завършваща с глава на овен. Накитите са открити в края на XIX в. при с. Ресилово, Дупнишко, и са записани в най-старата инвентарна книга на Националния археологически музей. Липсва информация относно откриването им, но се

предполага, че артефактите са част от гробен инвентар. Върху плочката на златния пръстен са изобразени крилата мълния и кривак – атрибути на Зевс и Херакъл, съчетани вероятно с монограм на собственика. Представените мотиви са характерни за монетните емисии от времето на Филип II и Александър III. Възможно е пръстенът да е служел за личен печат, а притежателят му несъмнено е бил с висок социален статус.

В изложбата

може да се види двусъставна бронзова военна диплома,

издадена през м. септември 82 г. от император Домициан. Открита е до с. Миндя, Търновско, и е предадена на Музея през 1893 г. Римските военни дипломи представляват изработени от бронз документи, потвърждаващи, че притежателят им е почетно освободен от римската армия и е дарен от страна на императора с привилегията на римско гражданство. Дипломата е нотариално заверено копие на оригинален декрет (constitutio), издаден от римския император, и съдържа неговите титли, имената на ветераните и военната част, в която последните са служили.

Много интересна е и бронзовата тежест за кантар, която представлява фигура на мъж. Открита е в с. Башанли, Карагачка околия, Александрия, I в. сл.Хр. Фигурата гротеска е на коленичил мъж с тяло, приведено напред, облечен в къса мантия. Ръцете са събрани пред гърдите, вързани една за друга в областта на китките. Главата е обръсната, като е оставен един кичур върху темето. Ушите са големи, а в горната им част има две дупки, вероятно за обеци. Лицето е с

изпъкнали скули, дълъг и крив хиперболизиран нос. Образът е с подчертан чуждестранен произход. Краката са боси. Върху гърба на фигурата има халка за окачване, като е възможно тя да имитира гърбица. Тежестта е лята, кука. Предметът постъпва в Музея през 1933 г.

Мраморната статуя, изобразяваща бог Пан, открита край Варна (Одесос), е от края на III в. Тя се отличава с вкус към натурализма и нетипично представяне на божеството. Пан е показан с брада и мустаци, космите на козите му крака са направени с изключително внимание към детайла. Особено впечатление правят грубото изображение на лицето и плашещото изражение, които ярко контрастират с обичайното изобразяване на Пан като смеещ се спътник на Дионис с весело излъчване. По всяка вероятност статуята на Пан е от светилище на Дионис в Одесос.

Подовата мозайка от различни породи камък е от третата четвърт на IV в. Изработена е от тесери от мрамор, кварц, пясъчник, кварцит, доломит, андезит и смалта в техника opus tessellatum. Извивката ѝ следва дъгата на апсидата на първата църква под днешната базилика „Св. София“ на т.нар. „долна църква“.

Композицията представлява райска сцена. Централно място в нея заема масивен полусферичен съд върху трикрака основа, от който излизат палмово клонче и райски птици, накацали върху него, или други две по-малки вази. Около двете кипарисови дървета се увиват лози. Бордюер от плетеница рамкира сцената. Изображенията имат дълбоко символично значение – съдът олицетворява извора на живота, от който пият вярващите, а кипарисите и плетеницата са символ на безсмъртието. Мозайката е открита при археологически разкопки през 1893 година. **АЗБУКА**